

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{2}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{4}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg štev. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 22. V Ljubljani, 30. novembra 1909. Letnik XXVI.

Obseg: Pridelovanje šampinjonov. — Čiščenje in precejanje vina. — Gnojite jeseni s Tomasovo žlindro! — Za zimske večere. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Pridelovanje šampinjonov.

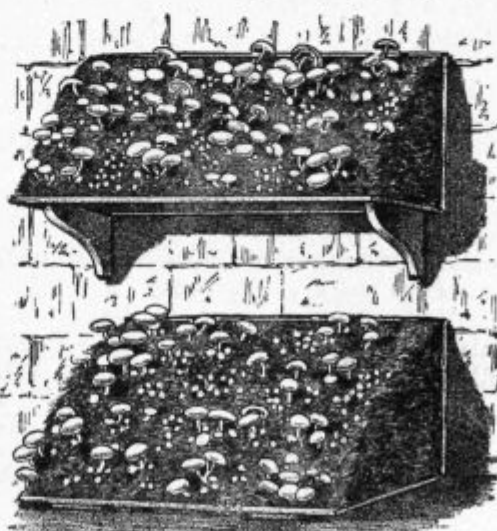
Šampinjon je jedilna goba, ki jo pri nas po nekaterih krajih imenujejo kukmakovo gobo. Ta goba je izvrstnega okusa in edina, ki se v velikanskih množinah umetno prideluje, in sicer v bližini velikih mest, n. pr. pri Parizu. Gotovo so med čitatelji tega lista mnogi prijatelji gob, ki jim ustrežemo, če popišemo vzgojo te rastline, in to tem bolj, ker se na ta način vse leto lahko pridelujejo najokusnejše gobe.

Glavni pogoj uspešnega pridelovanja šampinjonov je umetno prirejena rodovitna prst in prostor, kjer je kolikor mogoče enakomerna toplina. Primerna vlaga, toplota in tema so pri tej vzgoji odločilni faktorji; če imaš te in pa dober gnoj ter rodovitno šampinjonovo zalego,

potem ti je uspeh gotov. Da zadostiš, kar se tiče toplote in teme, lahko z najboljšim uspehom porabiš kleti ali druge podzemeljske jame; pa tudi drugi prostori so dobri, če so le taki, da toplina v njih ne presega 30°C in ne pade pod 10°C .

Kadar si dobil primeren prostor, potem ti bodi

skrb za napravo grede, ki je zelo važna. Glavni sestojni del je konjski gnoj, in sicer je najboljši od živali, ki so krepke in dobro rejene ter se jim redko nastilja. Najboljši je gnoj od takih konj, ki so krmljeni z ovsom in z rezanico ter le malo s senom. Kolikor dlje leži gnoj pod konji, kolikor bolj je predelan s scalnico, tem

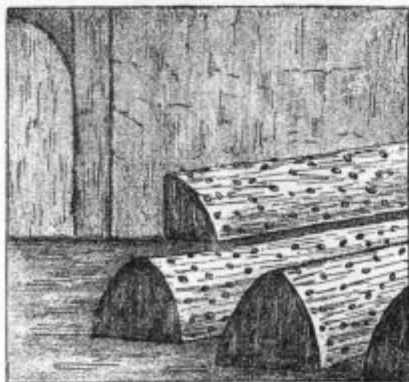

Podoba 77.

bolj ugaja za šampinjonove grede. Izkratka: gnoj za šampinjone bodi gorak in prav malo pomešan s slamo. Tak, kakršen pride gnoj iz hleva, pa ni raben, ker bi bil prevroč. Gnoj moraš predvsem z $\frac{1}{6}$ do $\frac{1}{4}$ navadne po-vrtne prsti pomešati. S to zmesjoki razvija toploto bolj počasi, a zato stanovitneje, narediš grede lahko precej, in sicer jim odberi zdrav ter rajši suh ka-

kor vlažen prostor. Kadar si to delo zvršil, poravnaj robe gredi, t. j. odstrani vso slamo, ki gleda čez robove, z vilami ali z rokama, tako da so ploskve vse gladke in trde.

Grede narediš, kakršne in kolikršne hočeš, a izkušnja uči, da so najboljše grede po 50 do 60 cm

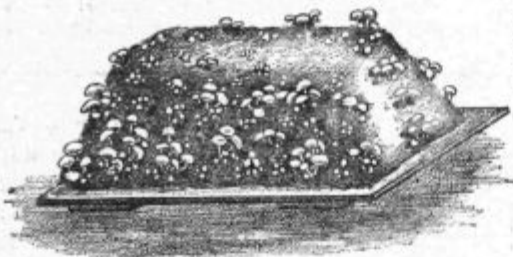
Podoba 76.

visoke in spodaj enoliko široke, ker se s takimi najboljše uporabljata prostor in gnoj. Take grede kaže podoba 76. Da bi toplina postala previsoka, bati se je na takih gredah manj kakor na velikih. Če je dovolj prostora, potem je bolje narediti grede dvostranske ali sedlane. Dolge so grede lahko poljubno, visoke in široke pa naj bodo, kakor smo gori povedali. Če pa narediš grede ob kaki steni, t. j. enostranske, morajo biti seveda višje kakor široke. Če imaš n. pr. majhen prostor, lahko narediš tudi gredice ob stenah po policah, kakor kaže podoba 77. Te police so lahko premične ali pa tudi pritrjene.

Grede pa tudi lahko napraviš v starih pletenicah, košarah, v polovice razrezanih sodih ali pa na plohih v obliki gramoznih kupov ob cestah in kakor to kaže podoba 78. Na ta način narejene grede lahko preneseš, kadar so gotove, v klet ali v vsak drug prostor, celo v stanovanje, kamor bi bilo neprijetno donášati gnoj ter z njim razne reči početi.

Kadar so grede tako prirejene, je treba nekaj dni čakati, preden zalego vdenemo, da vidimo, če morda ne nastane prehuda vročina. Vajeni vrtnarji spoznajo to z roko, a najgotoveje kaže toplomer. Kadar je toplina precej stanovitna okoli 25° C., takrat je čas zalego vložiti. Šampinjonovo zalego sicer lahko dobomo v starih gnojnih gredah, na robu gnojnih kupov, koder se je samaobsebi zaredila, a bolje jo je kupiti posušeno pri trgovinskih vrtnarjih, kjer se dobiva vsak čas. Nekaj dni poprej, preden rabiš tako suho zalego, jo je dobro pustiti na vlažnem zraku, da se nekoliko vlage nasrka.

Zalega se takole vdeva: Gruča zalege se razdeli v kose, ki so po kakih 15 cm dolgi, po 2 do 3 cm debeli in preko 5 cm široki. Ti kosi se potaknejo v grede po 25 do

Podoba 78.

30 cm narazen, in sicer tako, da pridejo po vsej dolžini v zemljo (glej podobo 79.) Če so gredice v prostoru, vedno enako toplem, ni drugega več narediti, kakor čakati, da se zalega razrase. V prostorih, neenakomerno toplih, ali na planem se pa morajo zasajene grede pokriti, s slamo, z mahom ali z drugimi takimi rečmi, ki vzdržujejo enakomerno toplino.

Če je bilo vse delo pravilno izvršeno in če so bile vse okoliščine ugodne, potem mora zalega čez 7 do 8 dni pričeti poganjati. Ob tem času je dobro pogledati, ktere gručice zalege niso pognale, da se nadomeste z drugimi. Znamenje, da se je zalega oživila, so bele niti, ki je z njimi zemlja preprežena. V 14 dneh do treh tednih mora biti vsa greda z zalego, to je s takimi belimi nitmi preprežena. Sedaj se grede pospo 2 do 3 cm na debelo z drobno presejano prstjo, ki se s kako desko trdo pritisne ob gredo. Najboljša je rahla prst, ki naj bo nekoliko vlažna, a nikakor ne mokra. Dobro je, če je prst nekoliko solitrasta, kakršna postane, če se poprej poškopri s solitrasto vodo. Tiste grede, ki so bile poprej pokrite, morajo biti tudi odslej, in ravno tako tiste, ki so v svetlih prostorih, ker svetloba šampinjonu ne ugaja. Odeja se vselej le za toliko časa dvigne, dokler se gobe režejo. Največkrat niti ni potrebno gred več škropiti, a kadar je zemlja skoziinskozi suha, se morajo vendarle grede prav pazljivo in fino popršiti.

Čez nekaj tednov, odkar se je zalega s prstjo nasula, se prično gobe kazati. Gobe se morajo prav pazljivo brati, in sicer jih moramo sukaje ruvati. Gobe se berejo, preden se jim glave odpro, in sicer tako, da se zemlja nič ne rahlja, drugače se druga zalega pokonča. Paziti je tudi, da se pri branju nastale luknje precej zaspo z zemljo. Na eninisti gredi rasejo šampinjoni 2 do 3 mesece, v kletih pa tudi 3 do 4 mesece. Če si torej pripravil 3 do 4 grede v različnem času, boš imel gobe vse leto. Tudi gnojne grede se dajo porabiti za pridelovanje gob, in sicer kadar so prazne, seveda če so primerno tople.

Čiščenje in precejanje vina.

(Dalje.)

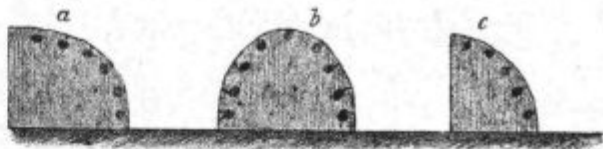
Ribji klej, (vizovina ali belugovina)

je mehur velikih rib (vize, beluge, jesetre), živečih v ruskih vodah (Volgi, Dnjepru itd.). Najboljši ribji klej prihaja iz Astrahana pod imenom tvrdke Saliansky. Fin ribji klej se dobiva v tankih, čistih, presojnih žilčastih ploščicah, ki v solčnih žarkih spreminjajo barvo (mavrici podobno) ali, kakor pravimo, opalizujejo.

Dober ribji klej mora biti čist in brez duha. Spravlja se na suhem kakor želatina.

Kilogram finega ribjega kleja stane do 30 K, rabi se pa le malo, ker močnejše čisti kakor želatina. Na 100 l vina jemljemo navadno 2—3 g, kvečjemu 6 g kleja.

Ribji klej se odtehta, potem se ploščice na gladkem kamnu s kladivom tako dobro potočejo, da postanejo čisto bele in se stem v njih nahajajoča se vlakna (nitke) pretrgajo. Potem se ploščice zrežejo ali pa razpulijo na

Podoba 79.

drobne košččke in se denejo v kako snažno, najboljše stekleno posodo, kjer se polijejo z mrzlo vodo.

Čez 24—48 ur se voda odlije in sedaj že mehka tvarina se polije z bolj kislim in ne trpkim vinom.

Kdor nima zadosti kislega vina, mu lahko nekaj stolčene vinske kisline dodane (1—2 g na l), kdor ima pa le trpko (zagatno) vino, ta naj vzame za topljenje kleja namesto vina rajši malo vode, ki ji je dodal polovico toliko vinske kisline, kolikor je vzel kleja.

Vina se naliže na ribji klej spočetka le malo, pozneje, ko se tvarina napne, se premeša in se zopet nekaj vina dolije.

To se tekom 48 ur večkrat zgodi, tako da pride končno na vsakih 10 g kleja do 1 l vina. V tem času se klej močno napne in jako narase ter je gost kakor jajčji beljak. Paziti je le, da je vedno na hladnem, ker se na gorkem zredči in potem ne učinkuje.

Nato se vzame srednje gosto, močno (domače) platno in se na njem raztopljeni ribji klej precedi, da se iz njega odstranijo vlakna (nitke), ki bi sicer v vinu plavale.

Ko se je to zgodilo, čistimo vino na enak način kakor z želatino.

Ker ribji klej potrebuje jako malo čreslovine, da se z njo strdi in da z njo napravi usedlino, navadno ni treba vinu čreslovine dodati.

Le v slučaju, da je bilo vino že enkrat čiščeno, ali da je sicer jako revno čreslovine, ali pa da se vzame nad 2—3 g kleja na 1 hl, je treba nekaj (približno polovico toliko kakor kleja) čreslovine dva do tri dni pred čiščenjem dodati.

Ribji klej je jako fino čistilo. Ker vinu, izvzemši nekaj malega čreslovine, nič ne vzame, zlasti ne barve, ne duha, se rabi navadno pri finih buteljskih vinih.

Ker je čistilo zelo lahko, v kosmičih, se mora zlasti pri nastavljanju soda zelo paziti, da se ne premeša.

Jajčji beljak

je dobro čistilo zlasti za rdeča in črna vina, ker jim ne jemlje veliko barve. Čistilo iz njega se takole pripravi.

Kolikor mogoče popolnoma sveža jajca (dve, kvečjemu tri na 100 l vina), se ubijejo in se pazno loči beljak od rumenjaka, ker rumenjaki ne sme priti v vino.

Nato se čist beljak precedi skozi čisto platno in se mu dodane nekoliko vode.

Stem je beljak pripravljen za čiščenje, na kar se v škafu enako pripravi (primeša) in se z njim ravno tako čisti kakor z želatino.

Opomniti je, da se v trgovinah pod raznimi imeni dobiva tudi sušen beljak; vendar pa je bolje in ceneje rabiti svež beljak.

Mleko in sirnina (kazein)

sta jako močni čistili.

Ker se v mleku nahaja in pri čiščenju učinkuje poleg nezatne množina beljakovca (albumina) zlasti sirnina (kazein), je čiščenje z obema približno enakega učinka, s tem razločkom, da je čiščenje s sirnino bolj fino, kajti z mlekom se spravi v vino poleg sirnine tudi nekaj drugih, tujih snovi in bakterij, ki v njem ostanejo. Iz tega vzroka se rabi mleko le izredno za čistilo. Mleko zelo rado jemlje vinu barvo, zlasti bolnemu vinu, ki je porjavelo. Enako močno odteguje vinu tudi tuj duh ali tuj okus. Zato se mleko navadno rabi le pri takih obolelih vinih, kjer druga čistila ne učinkujejo zadostno.

Kdor hoče z mlekom čistiti, mora gledati na to, da vzame popolnoma sveže in dobro posneto mleko, ki je posneto s posnemalnikom. Na 1 hl se vzame navadno 0.2 (2/10) do 1.5 (1 1/2) l mleka. Koliko je treba vzeti, pokaže poskušnja v malem, ki jo je treba prej napraviti. Čiščenje se izvrši na enak način kakor pri želatini.

Kemijsko čista sirnina se dobiva v trgovini v obliki čistega, lahkega belega prahu brez duha in okusa. V čisti, mrzli vodi se raztopi polagoma v kalno, mlečnato tekočino. Na 1 hl vina se vzame navadno 10 do 40 g sirnine, kar se enako kakor pri mleku določi s poskušnjo v malem.

Odtehtan prah se raztopi v 10 kratni (po teži, 1 kg = 1 l vode) množini vode in se nato rabi enako kakor želatina. Sirnina učinkuje enako kakor mleko, torej zlasti močno odbarvuje bolna vina. Zdravim rdečim in črnim vinom pa jemlje še manj barve kakor beljak, vsled česar jo rabijo zlasti za čiščenje svetlordečih vin.

Kaolin in španska prst.

Dočim se vsa prej naštetá čistila spajajo z vinsko čreslovino, kaolin in španska prst tega ne delata, marveč učinkujeta le vsled svoje teže in privlačnosti in vino čistita nekako tako, kakor fino blato vodo v luži po dežju. Strogo vzeto se pa seveda tudi pri teh čistilih, zlasti pri španski prsti, vršijo nekatere kemijske

presnove, ker vinska kislina vpliva na silikate (kremikove spojine) v španski prsti.

Ker sta ti čistili zelo težki, se rajši poležeta na dno kakor katerokoli prejšnjih čistil. Zato se rabita zlasti pri bolj gostih, sluznatih vinih, dalje pri sladkih vinih ter končno pri vseh vinih, ki niso hotela nobenega prejšnjih čistil sprejeti, ali pa, če je kako čistilo običalo in se ni hotelo izločiti.

Kaolin je prst, ki se iz nje dela porcelan.

Za čiščenje vina se dobiva čiščen, v obliki belega, moki podobnega prahu. Dasi je cenejši kakor španska prst, se vendar le izjemoma rabi za čistilo, ker slabše učinkuje in se tudi bolj počasi v vinu useda kakor španska prst.

Španska prst, (tierra del vino) je neka posebna prst, ki se nahaja v južni Španiji (v Xeres, domovini slovečega vina Sherry), kjer z njo čistijo tamošnja sladka vina.

V trgovini se dobiva v obliki sivega (ajdovi moki podobnega) prahu in je seveda za čiščenje vina primerno pripravljena (očiščena). Vendar se priporoča, da se pred porabo dobro izpere, kar se takole zgodi.

Španska prst se odtehta, in sicer se je vzame na 1 hl vina 100 do 500 g, kar se zopet najbolje določi z majhno predskušnjo. Odtehtana zemlja se dene v škaf in se tu z metlico dobro z vodo premeša, pri čemer se škaf z vodo polagoma napolni. Nato se zmes pusti toliko časa pri miru, da se zemlja zopet na dno poleže. Potem se zgoraj stoječa čista voda odlije in se nalije sveža voda vrh čistila, nakar se zopet vse premeša in, ko se je zopet čistilo poleglo, se voda odlije.

Na ta način se iz čistila izpere ves tuj duh ali okus, ki se ga je morda tekom časa nalezlo.

Končno se namesto vode nalije na čistilo vino, vse se s pomočjo metlice dobro premeša ter se vlije v sod, kjer se zopet premeša; sod se do vrha zalije in zamaši.

Nato se pusti, da se čistilo v sodu poleže, kar lahko traja nekaj tednov, zlasti pri bolj gostih vinih. Važno je, da se koj med čiščenjem in nekaj dni po njem na sod večkrat dobro potrka (potolče), da odpade čistilo od dog. Ko se je vino temeljito učistilo, ga pretočimo v drug sod.

Stem sem opisal vsa v kletarstvu najbolj rabljena čistila. V trgovini se dobivajo še razna druga čistila, ki so ali draga, ali pa morda tudi ne dovoljena. Zato pa svarim pred rabo takih čistil, ki o njih kletar ne ve, kaj so in kako učinkujejo. (Konec prihodnjič.)

Gnojite jeseni s Tomasovo žlindro!

Jesen je tukaj! Kmetovalci so svoje pridelke že pospravili, zato lahko preračunijo letošnjo letino.

Današnje razmere, zlasti nepovoljno stanje kmetijstva, pa umnega gospodarja odločno silijo, da preiščuje, če je tudi resnično vse spolnil, da je dosegel največji mogoči donos. Današnjemu nepovoljnemu stanju kmetijstva se dá najbolje in trajno odpomoči le z večjim in boljšim pridelkom, ki se doseže z razmerno nizkimi stroški.

Stari izrek: Veliko in dobre krme dá veliko in dobre živine — veliko denarja in zopet narobe — ostane večno resničen ter posebno velja za planinske pokrajine, zlasti ob sedanjih visokih cenah živine.

Nedvomno se dá čisti donos naših kmetij prav znatno dvigniti, če se nam posreči z majhnimi stroški

veliko več in boljše krme pridelati ker moremo z njo več živine bolje prekrmiti in jo tudi več odprodati.

Sredstvo, da se to doseže, je v prvi vrsti pravo gnojenje, kakor spričuje na tisoče zgledov po drugih deželah, kjer zato kmetovalci tudi bolje izhajajo.

Z neprestanim pridelovanjem smo vzeli iz naših tal velike množine redilnih snovi.

Da je marsikje postal pridelek manjši in slabši, je pripisovati dejstvu, da zemlji nismo povrnili tistih redilnih snovi z gnojem, ki smo jih s pridelki odvzeli.

V prvi vrsti velja to za eno najvažnejših redilnih snovi, za fosforovo kislino.

Vse naše obdelane zemlje imajo že od narave malo te važne redilne snovi v sebi.

Z najmočnejšim gnojenjem s hlevskim gnojem in z gnojnico privedemo v zemljo le nezadostno množino fosforove kisline, kajti 10 metrskih stotov ali 1000 kg hlevskega gnoja ima v sebi približno samo $2\frac{1}{3}$ kg fosforove kisline.

Z odprodajo živine, mleka in žita pa odvezamemo kmetiji za vselej velike množine fosforove kisline. Iz tega vzroka nas ne sme presenetiti dejstvo, da skoraj vse naše kmetije bolehalo za pomanjkanjem te prevažne redilne snovi, in posledice somajhni in slabi pridelki ter v naših planinskih krajih živina s slabimi kostmi, kostolomnico in z nagnjenjem do glodanja lesa. Zadnje prikazni se vidijo čisto naravne, če se vé, da so kosti sestavljene iz fosforove kisline in apna in da se morajo te snovi nahajati v krmi, oziroma v zemlji, če naj jih živina v zadostni množini v sé dobi.

Pri pridelovanju krme se pa sedaj čestokrat toži nad trdim in slabim senom. Ta nedostatek ima svoj vzrok tudi v pomanjkanju fosforove kisline in deloma apna ter kalija.

Umen gospodar ne sme zamuditi, da v svoji zemljinakopiči fosforove kisline, ker je ta redilna snov, **če se zemlji da v obliki Tomasove žlindre**, edina, ki se ne izgubi.

Dokler smo imeli le drage superfosfate, nismo smeli s temi gnojili gnojiti za dlje časa, ker se v vodi raztopna fosforova kislina kmalu izpremeni v težko raztopno in manj vredno.

Odkar imamo Tomasovo žlindro, je to vse drugače. Fosforova kislina Tomasove žlindre ostane v zemlji vedno enako porabna. Če poleg tega upoštevamo, da je fosforova kislina v žlindri cenejša in da ima žlindra veliko apna v sebi, ki naši zemlji tudi primanjkuje, potem se sme popraviči trdit, da je Tomasova žlindra dandanes najpriljubljenejša, najboljša in najcenejša fosforovo gnojilo, kar svedoči tudi ogromna poraba v deželah, ki so v kmetijstvu najbolj napredovale.

Naše kmetijstvo hira, ker skromni dohodki ne krijejo obilnih stroškov. Temu se da odpomoči edinole z večjimi dohodki. Kmetijstvo je obrt kakor vsaka druga; če v obrt ne vtaknemo glavnice v obliki sirovin (v kmetijstvu v obliki gnoja, t. j. redilnih snovi), potem tudi nimamo kaj pridelati in prodati. Slovenski kmetovalci, nakopičite v svojih zemljah dovolj redilnih snovi in imeli boste bogate žetve! Nakupite predvsem sedaj jeseni dovolj fosforove kisline v obliki Tomasove žlindre, ravnajte pravilno z gnojem in ne pustite v nemarni kapljice gnojnice. To je najizdatnejši lek proti hiranju našega kmetijstva.

Štupanje s Tomasovo žlindro se more vršiti vso jesen in tudi pozimi na sneg. Poleg tega gnojila je **dati tudi kalija v obliki kalijeve soli ali kajnita in dušika v obliki gnojnice.**

Na ha se vzame 4 do 6 q Tomasove žlindre, 1 do 2 q kalijeve soli in **primerna množina gnojnice ali hlevskega gnoja**. Stupati je pred gnojem z gnojnico ali s hlevskim gnojem. Na oral je vzeti 3 do 4 q Tomasove žlindre, 1 q kalijeve soli in razmerno množino gnojnice ali hlevskega gnoja.

Vsa navedena umetna gnojila ima vedno v zalogi v zajamčeni kakovosti in po najnižjih cenah c. kr. kmetijska družba v Ljubljani. Cene so objavljene med družbenimi vestmi.

Za zimske večere.

Tudi pri nas dobiva mnenje vedno več tal, da le umno gospodarstvo more dvigniti žalostni položaj našega kmeta.

Kaj pa je umno gospodarstvo? Tisto, ki je tako urejeno, da dohodki krijejo vse stroške in da ostaja še preostanek, ki se ali prihrani ali porabi za stroške izven kmetijskega gospodarstva, ki so pa potrebni.

Če naj kmet umno gospodari, mora veliko znati, se mora veliko učiti. Kmetijstvo samonasebi ni vednost, temveč znanost, ki sloni na pravi porabi raznih naravoslovnih ved. Praktično te vede pravilno v kmetijstvu porabiti, je umetnost, zato moramo reči, da je umno kmetijstvo umetnost in le tisti more postati kmetijski umetnik, ki na podlagi obširnih izkušenj vé v svoj prid razne vede na pravi način in v pravem času porabiti.

Umno kmetijstvo je najtežja obrt na svetu, in kdor hoče postati umen gospodar, se mora predvsem veliko učiti. Zopet in zopet ponavljamo klic: Učite se, kmetje, svoje stroke, če hočete uspevati!

Naša dežela je v kmetijstvu razmeroma toliko napredovala, kakor maloktera, in na tem ima vse zasluge c. kr. kmetijska družba kranjska, in za to se je največ zahvaliti vsestranskemu kmetijskemu pouku. Na tisoče je že bilo poučnih predavanj, naš list je kar naprej bodril naše kmetstvo ljudstvo in naša družba je založila lepo število kmetijskih poučnih knjig, ki so raznašale kmetijsko znanost po kmetskih hišah, ter se je tako zasnovalo napredno gospodarjenje in kmetovanje.

Zima je tukaj, kmet si odpočije od naporenega dela in ob nedeljah pa tudi v zimskih večerih ima sedaj čas prebirati kmetijske poučne knjige. Kdor hoče napredovati, se mora učiti, zato sedaj, ob pričetku zime, opozarjamo kmetovalce na razne knjige in spise, ki jih je v korist kmetom naša družba izdala, oziroma založila. Priskrbite si torej za zimo poučnega beriva, učite se in pripravljajte se za novo, boljše delovanje!

Družba predvsem izdaja „Kmetijsko knjižnico“. Doslej je izšlo 11 zvezkov, in sicer naslednji, ki se dobivajo po zraven pristavljeni ceni.

1. zvezek: Dr. E. Hotter: **Gnoj in gnojenje** . . . K —40
2. „ Fr. Štupar: **Apno v kmetijstvu** . . . „ —30
3. „ Fr. Štupar: **Navodilo, kako je sestavljati poročila o letini** . . . „ —20
4. „ Dr. Steuert-Pirc: **Soseda Razumnika prasičereja** (druga izdaja) . . . „ 1—

5.	„ M. Kostanjevec: O užitnini od vina in mesa	1:50
6.	„ V. Rohrman: Poučno potovanje v Švico	1—
7.	„ Dr. Steuert-Pirc: Soseba Razumnika govedoreja	1—
8.	„ Bohuslav Skalický: Siljenje ali káljenje ameriških ključev	—30
9.	„ Gustav Pirc: Določanje tolščobe v mleku	—30
10.	„ B. Skalický: Kmetijske razmere na Češkem	—70
11.	„ Gustav Pirc: Poglavlje o govedoreji na Kranjskem	—30

Poleg „Kmetijske knjižnice“ izdaja družba „Gospodarska navodila“, t. j. kratke spise, ki se bavijo z učno kmetijsko stvarino, ki glede nje družbi dohaja največ vprašanj. Doslej je izšlo 20 „Navodil“, in sicer:

1. Zakaj vino črni, kaj je temu vzrok in kako se odpomore.
2. Zakaj vino rjavi in kako se odpomore.
3. Zakaj vino diši po žveplu in kako se ta duh iz vina odpravi.
4. Pravilna poraba umetnih gnojil v vinogradu.
5. Sestava in setev travnih in deteljnih zmesi.
6. Rak na sadnem drevju.
7. Gnojenje vinogradov.
8. Kako se iz gnilega grozdja napravi dobro in stanovitno vino.
9. Čiste drože in njih raba v kletarstvu.
10. Izbira ameriških trtnih podlog.
11. Navodilo, kako je spravljati in razpošiljati namizno sadje.
12. Kako se pripravlja dober vinski kis.
13. Vzroki neplodnosti pri govedu.
14. Kako se pravilno ravna z vinsko posodo.
15. Vlačljivost vina.
16. Rastlina in njeno življenje.
17. Žveplo v kletarstvu.
18. Krmljenje z oljnimi tropinami
19. Voluhar, kako živi ter sčim in kako se zatira.
20. Čiščenje in precejanje vina.

Ta „Navodila“ stanejo po 10 h eno.

Pri družbi se tudi dobiva knjiga „O prvinah in spojinah“, ki vsebuje osnovne nauke iz kemije, ki so vsakemu kmetovalcu neobhodno potrebni. Knjigo je spisal družbeni tajniški pristav F. Štupar. Kmetijstvo največ sloni na praktični porabi kemijske vede, ki brez nje noben človek ne more postati umen gospodar. Ta knjiga stane v pisarni kupljena 1 K 50 h, po pošti 1 K 66 h.

Kdor naroči ktero omenjenih knjig ali „Navodil“, naj pošlje, če osebno ne pride kupit v družbeno pisarno, potrebni denar po poštni nakaznici ali v pismu, ki mu je pridejati zaznamovano vsoto bodisi v gotovini ali v pisemskih znamkah.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 347. Kako se spomladi sajen kostanjev plod obvaruje miši, ki ga navadno vsega uničijo? Poskušal sem s petrolejem, a ni bilo uspeha. (J. S. v V.)

Odgovor: Smrdeče reči, kakor n. pr. petrolej, ne odganjajo miši. Priporočajo mešati med zemljo, kamor se

seje sadno seme, trnje, igličevje itd., ki ovira miši, da ne morejo riti okoli semena, a to sredstvo ne izda veliko, ker se vse te reči v zemlji kmalu zmeščajo. Zdrobljeno steklo je seveda boljše, a je nadležno ali celo nevarno človeku, ki ima opraviti z zemljo, pomešano z zdrobljenim steklom. Prav dobro se sadno seme, torej tudi kostanjev plod, obvaruje miši, če se pred setvijo dobro zgnete v gostem ugašenem apnu in končno povalja v presejanem pepelu. Semena s tako prevlakto se miši ne lotijo in kaljivost nič ne trpi.

Vprašanje 348. Ozimini sem pognojil z umetnimi gnojili, vsled česar je tako zrastle, da že sedaj po tleh leži. Ali ni nevarno, če pride ozimina premočno obrasla pod sneg, in ali bi ne kazalo ozimino še jeseni nekoliko pokositi? (J. U. v P.)

Odgovor: Samonasebi je dobro če pride ozimina vtrjena, t. j. dobro obrasla pod sneg, kar je pa preveč, pa tudi ni dobro, kajti listje lahko prične pod snegom gniti in gniloba seže lahko tudi na korenine. Iz tega vzroka je priporočeno ozimino jeseni površno pokositi, in sicer tako, da se osrčje posameznih rastlin ne poškoduje. V nekaterih krajih močno obraslo ozimino jeseni z govedjo popasejo; goved naj pa ne pride prelačna na pašo in naj ne gre počasi pasoča čez njivo, da posameznih rastlin preveč ne obrize.

Vprašanje 349. Kako naj popravim letošnje vino, ki ima okus po češpljah? Vino je namreč kipel v sodu, kjer so bile poprej češplje namočene. V pričetku se ta okus ni posebno poznal, a sedaj je vedno močnejši. (F. S. v B.)

Odgovor: Okus po češpljah, ki je zašel v vino, prihaja od raznih dišečih in drugih snovi, ki jih imajo češplje v sebi, ali pa, ki so se naredile pri kipenju češpelj. Teh snovi iz vina spraviti pač ne gre na preprost način, ki bi se izplačal, zato se s takim vinom ne da nič storiti. S čiščenjem in z večkratnim pretakanjem se vino morda zboljša; torej poskusite tako ravnanje, drugače pa skušajte vino na katerikoli način porabiti ali v denar spraviti.

Vprašanje 350. Pri nas letos vina nategujejo, t. j. porjave, če nekaj ur v steklenici stoje. Zakaj vino porjavi in kako se temu odpomore? (B. d. Š. v Š.)

Odgovor: V vino so prišla kvasila (fermenti), ki nekatere sestavne dele vina razkrojijo in jih izpreminjajo v sprsteninske kisline, ki vino delajo rjavo, ga skalijo in mu dajejo neprijeten okus. To se zlasti dogaja, kadar je bilo veliko gnilih jagod in se je trgalo v mokrem, deževnem vremenu. Proti porjavenju vina služi pasteriziranje, žveplanje in čiščenje ali precejanje. O tej vinski bolezni smo l. 1905. objavili v „Kmetovalcu“ daljši spis, ki se dobiva v ponatisu pri naši družbi za 10 h. Denar se mora v znamkah naprej poslati, in vrhutega še 6 h za pošto.

Vprašanje 351. Imam 7 tednov starega junca, ki je bil jako lep, a sedaj vedno grize dlako na svojem repu, ki je že čisto gol. Namazal sem rep s kolomazom, a brez uspeha; še slabše je sedaj, kakor je bilo prej. Ljudje pravijo, da ni pomoči. Ali je kako sredstvo, ki teletu prepreči, da ne bo grizel dlake na svojem repu? (J. A. na V.)

Odgovor: Grizenje repa je lahko razvada, ali je pa posledica preobilne kisline v želodcu. Če se v želodcu dela preveč kisline, sili notranji nagon žival, da to kislino otopi, in zato prične med drugim dlako žreti, in ker najlaže pride do repa, pa se tega loti. V tem slučaju se mora teletu dajati par dni v moko zdrobljena kreda in potem redno klajno apno. Če je pa grizenje repa razvada, tedaj je treba tele tako privezati, da ne more do repa, in se mora rep namazati z vodo, kamor se dene 2—3 % kreolina. Tako razvado je silno težko odpraviti in je pametneje skrbeti, da je teleta in goved sploh ne dobe. Pokvarjen želodec in dolgčas sta vzroka razvadi. V temne kote privezana teleta

se dolgočasijo in zato pridejo do takih razvad. Teleta naj bodo neprivezana v svetlih in prostornih kotih, kjer se morejo poljubno gibati, in naj pridejo kolikor le mogoče na svež zrak na prsto, bodisi na pašo ali vsaj na tekališča. Opozorjamo Vas, da je grizenje dlake nalezljiva razvada, ki se je žival nauči s posnemanjem od živali, zato je teleta s tako razvado takoj ločiti od drugih.

Vprašanje 352. Imam njivo z zemljo puhlico, ki je z domačo deteljo obsejana. Na tej njivi mislim spomladi krompir saditi, zato vprašam, **če je bolje njivo že sedaj jeseni sprašiti, ali jo šele spomladi razorati?** (F. V. v Ž).

Odgovor: Deteljšče na puhlici jeseni sprašiti za krompir, ki se bo spomladi sadil, je precej brezpomembno, kajti edina korist od prašenja bi bilo zatiranje plevela, dočim druge koristi od prašenja puhličaste zemlje skoraj ne pridejo v poštev in se je skoraj bati izgube dušičnatih snovi, ki so nabrane v bradavicah, ki so z njimi poraščene deteljne korenine. Mi Vam svetujemo v tem slučaju, da preoranje deteljšča s puhličasto zemljo jeseni opustite, in Vam ga priporočamo preorati zgodaj spomladi, takrat gnojiti ter ga pustiti v sirovih brazdah. Končno obdelovanje njive je pa zvršiti ob saditvi krompirja.

Vprašanje 353. Imam vodno silo, ki goni moj mlin in žago. Odnekad se redijo pri hlši, ki je zvezana z mlinom in z gospodarstvom, race. Ribarstvo v potoku, ki ob njem leži ta moj mlin in moja domačija, je last graščine, ki daje ribarstvo v zakup. Zakupnik ribarstva zahteva sedaj od mene, da moram imeti za časa drstenja rib, t. j. skozi 3 mesece race zaprte in jih ne spuščati v vodo, drugače mi preti, da jih postreli. **Ali mi zakupnik ribarstva res more prepovedati race na prostem med drstenjem rib?** (A. J. na V.)

Odgovor: Pri nas na Kranjskem je veljaven deželni ribarski zakon z dne 18. avgusta 1888. l. Glasom § 54. tega zakona mora deželna vlada določiti čas, kadar se ribe ne smejo loviti, ko se namreč drste. Tretji odstavek § 55. se pa glasi: Tudi je med časom prepovedano domače živali, zlasti race, goniti in spuščati v vodo, izvzemši neposredno pri seliščih ali poslopih nahajajoča se kopališča. Iz tega zakonskega določila se more jasno posneti, da ribarski upravičenec ne more braniti imeti tudi med drstenjem rib race na prostem, ki imajo svoja kopališča v vodi neposredno pri seliščih ali poslopih, torej v Vašem slučaju v vodi okoli Vašega mlina in žage. Zakupnik ribarstva pa sploh ne sme domačih rac streljati ali kako drugače pobijati, četudi se oddaljijo od bližine doma, in jih sme v tem slučaju le s primerno silo odganjati, ali pa lastnika rac tožiti pri politični oblasti zaradi prestopka ribarskega zakona. Če ribarski upravičenec v tistem kraju ni obenem zakupnik lova, ne sme niti ribarstvu škodljive divjačine streljati ali zastrupljati; sme jo le na kak drug način loviti ali pobijati in jo mora, razen vidre, prepustiti zakupniku lova.

Vprašanje 354. Kako je to, da se izvajanja o redilni vrednosti močnih krmil, lanenih in sezamovih tropin ter otrobov, ne zlagajo z resnično vrednostjo, kakor je označena v slovenskem „Koledarju za kmetovalca“? (I. Ž. v Sv. J.)

Odgovor: Dotična razpredelnica v koledarju, kjer Vi nahajate resnično (?) vrednost raznih krmil, je brez vsake vednostne in gospodarske podlage, in tej razpredelnici sledeča izvajanja niso ne le neutemeljena, temveč naravnost napačna, da ne rečemo bedasta. Fiziološki učinek raznih krmil je drugačen pri govedih in zopet drugačen pri prasicih in konjih, zato se pa ne da kar tjavendan sestaviti splošnoveljavna „resnična“ krmska vrednost posameznih krmil v kronah in vinarjih. Napredek vede je prehranjevanje živine dandanes postavil na čisto nove podlage. Danes ne jemljemo

v poštev le množino in prebavnost dušičnatih snovi (beljakovin), ki so najdražji sestavni deli krmil, ampak cenimo tudi druge (zlasti škrob), ki dajejo živali toploto, oziroma moč, in imajo tudi v drugih ozirih velepomembno vlogo pri prehranjevanju. Danes so nam za krmljenje veljavna načela, ki slone na praktičnih preskušanjih in fizioloških raziskavanjih za vsako vrsto živali posebej. V tem pogledu stojijo na višku nauki dr. O. Kellnerja, ki jih danes ves sves smatra za veljavne. Če ste večji nemščine, kupite dr. O. Kellnerjevo knjigo, pa se prepričajte, kako zamotana je vsa zadeva! Za „splošno“ ocenitev kakega krmila hodi danes predvsem v poštev njegova množina prebavnih beljakovin v odstotkih ter njega učinek, preračunjen na škrob. Ta učinek dr. O. Kellner imenuje škrobovo vrednoto ter jo tako označuje, da pove, koliko kg škrobove vrednote je v 100 kg kakega krmila. Tako smo seveda tu le po domače povedali, kajti zadevo vednostno razložiti ne gre nakratko, in tako razlago bi le tisti umel, ki ima vsaj osnovne pojme o kemiji in o fiziologiji. Po dr. Kellnerju ima v sebi

dobro seno	38 %	prebavnih beljakovin in v 100 kg	31	kg	škrobove vrednote
dobri otrobi	111	„	481	„	„
lanene tropine	272	„	718	„	„
sezamove	342	„	71	„	„

Fiziološki učinek vsakega teh krmil je pa seveda pri vsaki vrsti živali različen in pri eninisti vrsti odločuje tudi starost, način porabe živali itd. Tolsča v krmilu ima seveda tudi svojo posebno vlogo pri prehranjevanju, in praktičnih preskušanj nikakor ne smemo prezreti, zato pa veda še ni vse, temveč praksa. Učenjaki so marsikaj dognali, vsega pa še ne, in praksa kaže učinke, ki jih vseh še ne moremo vednostno utemeljiti. Na podlagi vede in praktičnih preskušanj in izkušenj lahko trdimo, da so lanene tropine kot močno krmilo in kot pridevek k običajni krmi za goved najmanj še enkrat toliko vredne kakor dobri pšenični otrobi, in sezamove tropine so še več vredne. Pri krmljenju pa hodi v poštev tudi gospodarska stran, ki je izražena v cenah posameznih krmil. Pri današnjih razmerah, t. j. pri današnjih cenah so kot močno krmilo in kot dodatek k običajni krmi najboljše in najcenejše sezamove tropine za goved, ki se molze, vprega ali pita, in tudi pri reji; dokaz temu, da dobri živinorejci v Švici, na Nemškem, na Danskem in Holandskem večinoma le te tropine pokladajo.

Vprašanje 355. Kupil sem dva velika soda vina z drožami vred. Vino je sedaj pokipelo, in zato vprašam, **kako naj nadalje z vinom počnem?** Ali naj sode do vrha napolnim, ali naj vino rajši pretočim? (I. K. v V.)

Odgovor: Pravilno je pokipelo vino pretočiti in ga presneti z drož. Ko se vino učisti, t. j. nekako po novem letu, ga je zopet treba pretočiti. Če Vam ne kaže pokipelega vina sedaj pretočiti in hočete na pretakanje počakati do tedaj, da se učisti, potem je sedaj vsekako treba sod do vrha napolniti in vehe zapreti.

Vprašanje 356. Goveja živina je slučajno prišla do kajnita, kjer je bil hranjen, in ga je precej veliko polizala. **Ali je kajnit zdravju goveje živine kaj škodljiv?** (F. L. na V.)

Odgovor: Glavni obstojni deli kajnita so žveplenokisli kalij, žveplenokisla magnezija, klorova magnezija in klorov natrij. Kajnit je kot gnojilo važen zaradi svoje vsebine žveplenokislega kalija, kajti kalij je važna rastlinska redilna snov. Klorov natrij je tisto, kar imenujemo kuhinjsko sol, zato je kajnit slan in ga živina rada liže. V kajnit je skoraj $\frac{1}{4}$ kuhinjske soli. Zaužitje velikih množin kajnita nikakor ni zdravo, saj preobilica kuhinjske soli samanasebi

ni dobra, a v kajnitju je tudi klorova magnezija, ki močno nase vodo vleče in je precej jedka. Kajnit je torej zdravju najbolj zaradi klorove magnezije nevaren, ker lahko povzroči vnetje prebavil. Kajnit je torej goveji živini škodljiv, posebno pa prasičem, vendar nevarnost ni velika, če je govedo le enkrat slučajno prišlo do kajnita, ker njegov učinek ni tako znaten in si narava sama ve pomagati. Posledica je navadno driska. Če pa govedo izgubi tudi tek in ne mara jesti, potem se lahko domneva vnetje prebavil, ki se zdravi s polaganjem sluznih krmil. Taka krmila so n. pr. lanena moka ali lanene tropine na mlačni vodi.

Vprašanje 357. Ali je dovoljeno po novem vinskem zakonu čiščenje mošta z nekim belim prahom, kakor je v Italiji v navadi. Ali Vam je znan in kje se sploh dobiva omenjeni prah. Ta prah se raztopi v vodi, ki se potem vlije v sod, ki ni popolnoma poln mošta, se dobro premeša in pusti odtaknjen na zraku. Čez 2—3 dni se vsa gošča vsede na dno sode, na vrhu pa ostane popolnoma čist mošt ki se potem z vinsko sesalko (pumpo) iz sode odtoči. Tako čiščen mošt kipi vseeno, ostane pa bolj dolgo sladak. (S. M. v P.)

Odgovor: Beli prah za čiščenje vina, ki ga imate v mislih, bo brzkone kaolin ali pa španjska prst. Oboje se sme rabiti, ne da bi se prišlo v navzkrižje z vinskim zakonom. Ti sredstvi se dobijo v vsaki boljši drogerijski prodajalni in v trgovini z vinarskimi potrebščinami. Sicer se pa govori o kaolinu in o španjski prsti kot o vinskih čistilih v današnji številki „Kmetovalca“ v spisu B. Skaličkega „Čiščenje in precejanje vina“.

Vprašanje 358. Ščim naj se krmijo krave, ki naj dajejo **zdravo mleko za dojenčce?** (F. R. v D.)

Odgovor: Mleko za dojenčce je dobro le od krav, ki se enakomerno krmijo, in sicer le z nepokvarjenimi suhimi krmili. Višji predsednik za berlinsko policijsko okrožje je za l. 1909. odredil, da se morajo krmiti krave, ki se od njih prodaja mleko za dojenčce, le z naslednjimi krmili: suho, zdravo in dobro hranjeno travniško seno; rezanica iz dobre slame; nepokvarjeni in čisti rženi ter pšenični otrobi; nepokvarjeno in z ničemer pomešano zdrobljeno žito (oves, ječmen in rž); lanena moka najboljše kakovosti; posušene pivovarniške tropine najboljše kakovosti. Vsa druga krmila so prepovedana.

Vprašanje 359. Kako se **popravi vlačljivo vino**, ki je gosto in podobno olju? (J. T. na D.)

Odgovor: Vlačljiva postanejo najrajša nizka bela, mlada vina, bolj redko črna vina. Vlačljiv postane pa tudi lahko mošt, posebno če ne mara kipeti. Vzrok vlačljivosti so razne glivice, oziroma bakterije, ki spreminjajo sladkor, ki se v takih vinih nahaja, v neko sluznato tvarino (manit, dekstran, itd.) in v majhni meri tudi v ogljikovo kislino. Te glivice prihajajo v mošt že z grozdem, zlasti z nezdravim ali pa z gnilim grozdem. Z vinom, ki je vlačljivo in uima v sebi večje množine sladkorja, se ravna na naslednji način. Vino se iz sode pretoči v kad in se pri tem dobro prelije, meša in z metlico pretepa. Pri tej priliki se mu dodene na vsakih 100 l 10—20 g v vinu ali v finem špiritu raztopljenega tanina (čreslovine). Kdor nima tanina, lahko vzame nekaj svežih ali pa dobro posušenih grozdnih pešek (na vsak hl vina malo peščico), jih stolče, polije s kozarcem finega špirita in večkrat dobro premeša, pozneje pa tekočino odcedi in nalije v vino. Če je vino zelo šibko, se mu na vsak hektoliter dodene tudi 1 l finega špirita (več se ga po novi vinski postavi ne sme vzeti), ali se pa pomeša s kakim močnim, n. pr. dalmatinskim vinom, kar je seveda bolje. Nato se vino pretoči v dobro zažveplan sod (na 6—8 hl žveplan trak, ena šnita); sod se do vrha zalije in zamaši. Čez kakih 8—14 dni se vino lahko preceđi ali

čisti in potem zopet pretoči v zmerno zažveplan sod (1 trak na 12—16 hl). Tako vino potem ostane čisto in stanovitno.

Vprašanje 360. Vem, da se dajo kurja jajca dolgo časa porabna ohraniti, če se vložijo v gost apneni belež, v raztopino kuhinjske soli itd., a ta način mi iz raznih razlogov ne ugaja, zlasti ker taka jajca niso v kuhinji za vsako reč porabna in tudi za valjenje takej niso za nič. Spominjam se pa, da sem slišal o mažah, ki se z njimi jajca namažejo, ki jih potem tudi dolgo časa ohranijo sveža in celo dobra za podsajanje. Ali Vam je znana kaka **maža, ki jajca ohrani sveža in porabna?** (A. G. v Z.)

Odgovor: Jajce je pravzaprav nekako živo bitje, ali vsaj pričetek novega živalskega bitja, zlasti če je jajce oplojeno. Če naj jajce žive, t. j. nepokvarjeno in zdravo ostane, mora imeti priliko, da naprej živi. V to svrhu mora v jajcu ostati naravna voda (se ne sme izsušiti); jajce mora tudi dihati, t. j. skoz lupino mora prihajati potreben zrak in odhajati morajo plini, ki nastajajo pri presnavljanju. V jajcu je kalična celica za novo živalsko bitje. Ta celica je živa in je pričetek novega bitja. Valjenje da jajcu pogoje za življenje in za razvijanje kalične cevi v novo bitje. Dokler ni jajce za valjenje podsajeno, sicer ni mrtvo, a vendar spi, pri čemer se še vedno vrše gotovi življenjski pojavi. Čim hitreje se vrše ti življenjski pojavi, tem prej se mora jajce podsaditi, drugače kalična cev odmrje in jajce se prične kvariti. Če denemo jajce v ohranjujoče tekočine, potem ne more dihati, kalična celica odmrje, vendar ohranjujoča tekočina precej dolgo varuje jajčno vsebino pred izprijenjem in jajce ostane užitno, četudi ne okusno in za vsako reč porabno. Če naj jajce dolgo časa na zraku sveže ohranimo, mora biti spravljeno v prostoru, kjer kalična celica živa ostane, a se njeni življenjski pojavi prav počasi vrše. To so hladni prostori, ki niso zatohlili in so toliko vlažni da se vsebina jajca prehitro ne suši. Imejte namrč pred očmi, da je jajčna lupina luknjičava in da skoz njo prehajajo zrak, razni plini in tudi vodena para. Odhajanje vodene pare iz jajca je sušenje; v jajcu nastaja vedno večja praznota, napolnjena z zrakom, ki največ pripomore k izprijenju jajca. Če jajčjo lupino namažemo, jo naredimo manj luknjičavo in zadržujemo izprijenje jajčne vsebine. V popolnoma zadelani jajčni lupini se seveda kalična celica zaduši. Najboljše sredstvo jajca dolgo ohraniti, je namazati jih s prav tenko plastjo svinjske masti ter jih hraniti v temnem, nezatohlem in hladnem prostoru. Mast se seveda sčasoma tudi izpridi in jajčja vsebina se navleče njenih razkrojlin. Razkrojitev masti se zadržuje s soljenjem, zato bi morda utegnili kazati jajca namazati s soljeno svinjsko mastjo. —

Vprašanje 361. Nameravam kupiti cedilo za vino, pa ne vem, katero bi bilo najboljše, ali cedilo z azbestom, ali s celulozo? Prosim pojasnila, **kteremu cedilu za vino priporočate?** (F. M. v D.)

Odgovor: Najboljša cedila so azbestna, ker hitro delajo in vino kristalno lepo očistijo, zlasti pa tudi zato, ker pri njih precejalna tvarina (t. j. azbest), če je čista, ne da vinu nobenega tujega duha in okusa. Enkrat porabljen azbest se proč vrže, dočim se celuloza in druge podobne tvarine večkrat rabijo, in te rade (in sicer rajše kakor azbest) nategnejo iz zraka tuj duh ter plesnijo, zato je precejanje s celulozo vedno bolj ali manj kočljivo. Da bi bila celuloza za vina kakega kraja boljša kakor azbest, je neutemeljena reklama. Več o precejanju Vam pove moj spis o „Čiščenju in precejanju vina“, ki ravnokar izhaja v „Kmetovalcu“.

B. Skaliček.

Vprašanje 362. Izkušen posestnik, ki sem ga vprašal za **mnenje glede jesenskega oranja**, mi je povedal, da je to poskušal par let, toda obneslo se mu je bolje, če

ni jeseni oral, temveč le gnoj raztrosil, ki ga je potem šele spomladi pri obdelovanju njive podoral. Pri takem ravnanju je bila njiva enakomerno pognojena in je bila izredno rodna. Kaj pravite Vi k temu? (A. V. v S.)

Odgovor: Mi smo nasprotnega mnenja, in če je Vaš svetovalec dobil drugačne izkušnje, ni to merodajno, temveč le spričuje, da ni prav ravnal. Jesensko oranje, t. j. prašenje njiv, je prav gotovo dobro, ker se z njim zemlja prezračuje in pospešuje razkrajanje takih delov prsti, ki bodo služili za prehranjevanje rastlin. Jesenska praha vedno dela zemljo godno. Če je pa jesensko prašenje v zvezi z jesenskim gnojenjem površno (in navadno je to pri nas, kajti marsikje pri nas niti orati ne znajo), potem priznamo, da njiva ni enakomerno pognojena in ni enakomerno rodna. Če se gnoj jeseni po njivi raztrese, ne da bi se podoral, se seveda kaže enakomerna rodnost njive, kajti deževnica in snežnica gnoj izpereta in gnojna voda se enakomerno v zemlji razdeli. Tako ravnanje je pa silno zapravljjanje gnoja, oziroma redilnih snovi, kajti velik del gnojevega dušika se v zrak poizgubi in vrhutega je malo koristi od fizikalnega učinka hlevskega gnoja. Naš hlevski gnoj že samnasebi ni v fizikalnem kakor v kemijskem oziru posebno dober, in na tak način ga tratiti je neumestno. Najboljše, kar je v našem hlevskem gnoju, so dušičnate snovi, in še teh dragocenih redilnih snovi spustimo veliko v zrak, če pustimo gnoj, da čez zimo nepodoran na njivi leži. Če ne znate pravilno orati in enakomerno gnoj podoravati jeseni, potem je bolj pravilno gnoj na dobrem gnojišču goditi in ga šele spomladi porabiti. To je kratek odgovor na Vaše vprašanje, ki bi se dalo o njem še veliko pisati. Eno pa odločno povemo: Dokler se bo pri nas delalo z ozkimi kraji in se polagoma in pravilno ne preide na globočje oranje, toliko časa pri nas ni govora o umnem obdelovanju njiv in o tistih velikih pridelkih, ki jih imajo drugje.

Vprašanje 363. Pri nas so letos sejali repno seme, in iz njega je izrasla majhna in podolgasta, korenju podobna repa, vsled česar so kmetje ne le ogoljufani, temveč tudi silno oškodovani, kajti nimajo repe ne za svoj živež in ne za krmo. Ali se sme prodajati tako goljufivo seme? (A. V. v S.)

Odgovor: Seveda se ne sme prodajati tako seme, a vprašamo Vas, kako pa morete do živega sleparskega trgovca? Tisti prekupec, ki je od njega kmet seme kupil, je bil bržkone tudi sam ogoljufan in on je tisto naprej razprodal, kar je sam kupil. To naj Vas izuči, da pri nakupu semena ni gledati na par vinarjev in da se mora seme kupovati le pri zanesljivih trgoveh, ki jamčijo za prodano blago. Koliko repličnega semena ali semena ničvrednih repnih vrst se proda za dobro repno seme, zlasti kadar je repno seme drago! Boljše repe od naše kranjske za vaše razmere ni, in kdor noče biti ogoljufan, mora seme poznati, ali pa ga mora doma pridelati, oziroma kupiti od zanesljivega trgovca.

Vprašanje 364. Kako naj hranim zeljnate glave, da ostanejo vso zimo sveže? (F. K. v K.)

Odgovor: Zeljnata glava je živa rastlina, ki se pozimi pokvari, oziroma segnije, kadar vsi življenski pojavi ponehajo in je prilika, da se odmrli deli rastline prično razkrajati. V zeljnati glavi se življenski pojavi počasi vrše, in naša naloga je, to življenje vzdržati, a nikakor ga popolnoma zatreti. Hranjenje sveže zelenjadi čez zimo obstoji torej v tem, da rastline ohranimo nekako speče, pri čemer pa ne smejo odmrati. To dosežemo, če delovanje listja do skrajnosti skrčimo. V to svrhu bodi toplina v shrambi kolikor mogoče nizka, vendar ne tako nizka, da voda zmrzuje; vlaga zraka bodi zadostna, da listje ne izpuhti toliko vode, da celice ne odmrro, in shramba ne bodi svetla, ker dnevna svetloba življenske sile preveč vzbuja. Iz vsega tega sledi: Zeljnate

glave je hraniti v temnih, hladnih, ne pa mrzlih kletih, ki so dovolj vlažne, in sicer tako, da se postavijo druga tik druge s storži na rahel pesek. Ta pesek je po potrebi z vodo poškropiti, Gnile in nagnile liste je sproti odtrgovati in odstranjevati, kajti gnilobo delajo na odmrlih listih glive plesnivke, ki okužujejo tudi zdravo listje. Dobro je shrambo jeseni poprej razkužiti, in sicer stem, da se skrbno osnaži, stene se pobelijo in glivični trosi se zatro z žveplanjem.

Vprašanje 365. Kako naj se hrani krompir čez zimo, da preveč ne zvone in ne poganja? (F. K. v K.)

Odgovor: Tudi glede hranjenja krompirja čez zimo velja vse tisto, kar smo zapisali glede hranjenja zelja v odgovoru na 364. vprašanje. Krompir vene, če je shramba presuha in zato izpuhteva gomolje preveč vode; poganja, oziroma kali pa takrat, kadar dospe toplina do višine, ko se kalična očesa iz spanja prebude v delavno življenje.

Vprašanje 366. Ker imam malo sena, slame in ovsa, a veliko pese, korenja in krompirja, vprašam, če gre konjem pokladati korenstvo, kako in v kaki množini? Ali gre konjem pokladati med rezanico lanene ali sezamove tropine? (M. K. v Č.)

Odgovor: Korenstvo ni nič kaj primerna krma za konje, ker dela konje ohlapne in se konji radi pote. Konji za tek preneso manj korenstva kakor konji za lahko vožnjo. Najbolj prija konjem korenje, manj pesa in najmanj krompir. Korenstvo se konjem poklada razrezano in pomešano z rezanico. Odraslim, delavnim konjem se da na dan kvečjemu $\frac{1}{4}$ vse krme v obliki korenstva. Žrebetom korenstva sploh ni pokladati. Sezamove ali lanene tropine tudi niso priporočena močna krmila za konje, vendar jih delavni konji brez škode preneso na dan do $1\frac{1}{2}$ kg. S tropinami krmiljeni konji dobe lepo, svetlo dlako, a se radi debele, postanejo ohlapni, manj žilavi in iskreni ter se pri hitrem delu pote, zato so oljne tropine le za delavne konje, ne pa za lahke konje, ki naj hitro teko.

Vprašanje 367. Sem v bližini Trsta, kamor lahko prodajam vse pridelke ter imam na razpolaganje gorke prostore (hlev, klet), zato nameravam pričeti pridelovati šampinjone. Prosim pouka, kako se pridelujejo šampinjoni? (L. B. v G.)

Odgovor: Za odgovor na Vaše vprašanje smo priobčili v tej številki poseben spis o pridelovnjem šampinjonov, opremljen s podobami.

Kmetijske novice.

Kmetijska šola na Grmu šteje letos 32 učencev, in sicer 22 novih in 10 drugoletnikov. Od letošnjih učencev je 12 Dolenjcev, 5 Gorenjcev, 4 Notranjci in 1 Štajerc. Pričakovati je, da se število učencev v novo urejeni šoli v prihodnje še pomnoži. Zimska šola šteje 9 učencev, letna šola 13 učencev.

Tečaj za krmljenje živine. Kmetijska šola na Grmu priredi v nedeljo, 5. decembra tečaj za krmljenje živine. Tečaj bo trajal od 9 do 11 dopoldne in od 2 do 4 popoldne. Na sporedu tečaja je: živalska prebava, množina potrebne krme, vrednost različnih krmil, raba in nakup močnih krmil, pripravljanje in pokladanje krme. Od 2 do 4 popoldne bo praktičen pouk v hlevu in v krmilci. Vabimo živinorejce, da se mnogoštevilno udeleže tega tečaja na Grmu.

Vinski semenj v Krškem dne 10. t. m. je bil prav dobro obiskan. Posetilo ga je lepo število (čez 50) znanih vinotrčev in gostilničarjev iz Ljubljane, Šiške in iz gorenjskih krajev; samoumevno je, da je bilo tudi vinogradnikov iz krškega okraja in iz sosednje Štajerske prav veliko, ki so prinesli na stotine vzorcev raznega vina na ponudbo. Kupčija

pa ni bila posebno živahna, ker je imel ta semenj bolj informativen značaj, da se namreč na eni strani konzumenti seznanijo z letošnjim dolenskim vinskih pridelkom, na drugi strani pa, da se določi približna cena posameznim moštom, odnosno vinom. Mošti so pa bili še premladi, da bi se mogla spoznati njihova prava vrednost. Vkljub temu pa se je prodalo, glasem zapiska nad 1200 hektolitrov po 24 do 32 K. Letošnji mošti splošno nimajo sicer one za dolenska vina karakteristične rezkobe vsled primanjkujače ogljikove kisline, vendar se mora priznati, da se dobi, kakor se je na tem semnju pokazalo, tudi med letošnjimi mošti mnogo prav dobrega blaga, ki ne zaostaja veliko za lanskim. — Prava dobrota letošnjega dolenskega vina se bo spoznala šele čez dva do tri tedne, ko se mošti, oziroma vina, že umirijo in precej učistijo. Zato pa priredi krška občina kmalu še en tak vinski semenj. Fr. Gombač.

Oddaja plemenskih kobil. Konjerejski odsek c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani je zopet kupil od c. kr. kmetijskega ministrstva iz državne kobilarne v Radavcu več plemenskih kobil v starosti 3 do 5 let. Kobile so angleškega in arabskega plemena in se oddajo po znižanih cenah 300 do 400 K v omejeno posest le zanesljivim konjerejem, stanujočim v političnih okrajih Krško in Novo mesto. Prejemnik se zaveže dotično kobilo skozi 6 let za pleme rabiti. Prošnje za dobavo teh kobil je takoj vložiti, ker se bo konjerejski odsek na prej došle prošnje v prvi vrsti oziral.

Službo tajnika in potovalnega učitelja za kmetijstvo razpisuje kmet. družba za Trst in okolico. Služba je v prvem letu provizorična proti dvemesečni odpovedi; v slučaju zadovoljivega službovanja se po preteku te dobe tajnik in pot. učitelj lahko stalno namesti. Prvotna letna plača znaša K 2000. To mesto je po možnosti nastopiti s 1. januarjem 1910. leta. Za to službo je neobhodno potrebno primerno znanje v vinogradništvu, kletarstvu in sadjarstvu; vsaj deloma v vrtnarstvu in cvetličarstvu. Zahteva se tudi zadostna praktična usposobljenost. Učni jezik je slovenski. Prosilci za to mesto naj vložijo svoje prošnje, opremljene s primernimi prilogami o starosti, dovršenih solah ter o službovanju v praksi, najkasneje do 15. decembra t. l. na kmet. družbo v Trstu, ulica Giorgio Galatti, št. 12/II.

Družbene vesti.

* P. n. gg. družbene ude uljudno opozarjamo, da so nabiralne pole za udnino za leto 1910. že doposlane gg. načelnikom podružnic, in sicer s prošnjo, da naj izvolijo udnino pobrati do 1. decembra t. l. Nektere ude prosimo za udnino kar naravnost, in te tudi prosimo naj nam jo kmalu pošljejo, ker nam je sedaj lažje urediti zadeve udov kakor ob novem letu, ko se delo tako silno namnoži.

* **Poziv podružnicam c. kr. kmetijske družbe kranjske.** Kmalu bodo opravljene vse poljščine in kmetško delo se skrči in kmetovalci bodo imeli zopet priliko shajati se ter delovati za organizacijo svojega stanu. Sedaj pride čas tudi za podružnice, da sklicujejo shode, se dogovarjajo o bodočem delovanju ter naredbe v to svrhu primerne sklepe. Nujno pozivamo podružnice, naj dobro porabijo jesenski in zimski čas ter naj pridno delujejo v prid kmetijstvu. Načelnišva podružnic ali njih druge sposobne činitelje pa lepo prosimo, naj nam redno pošiljajo poročila o delovanju podružnic, da jih priobčimo v družbenem glasilu, njim samim na čast in v spodbudo drugim podružnicam.

* **Odjemalcem Tomasove žindre** javljamo, da ima družba za n drobno razprodajo nekaj vagonov 18 in 19°/_o Tomasove žindre v Ljubljani. 100 kg 18 odstotne žindre stane K 7.70, 19°/_o K 8.— v Ljubljani.

Naročnikom na cele vagone javljamo, da zvršujemo njih naročila iz tržaške zaloge. Tvornice so nam letos poslale 17, 18 in 19 odstotno blago; že danes pa smo prvo in drugo docela razdelili in bomo odlej dohajajoče nam naročbe morali vse z 19 odstotnim blagom zvrševati.

Tomasova žindra z 19°/_o fosforove kisline stane vagon (10.000 kg) na tržaškem kolodvoru 703 krone.

Pri naročbah v celih vagonih je pri 10.000 kg K 25.— popusta. Seveda mora železniško voznino iz Trsta do zadnje železniške postaje plačati naročnik sam.

Kmetovalci, ki nameravajo letos gnojiti z umetnimi gnojili, posebno s Tomasovo žindro, naj nam svoje naročitve takoj pošljejo.

Obenem bodi naročnikom povedano, da je mogoče iz tvornice naročiti le cel vagon gnojila, n. pr. cel vagon Tomasove žindre, ali cel vagon kalijevih gnojil (kajnit, kaljeva sol), ker razna gnojila dobivamo iz raznih krajev. Kaljeva gnojila naročamo od sindikata v Stasfurtu na Nemškem, ki ima mnogo rudokopov; Tomasovo žindro pa dobivamo iz Trsta, kamor dohaja po morju iz Nemčije. Če kdo naroči vagon raznih gnojil, ga moramo v Ljubljani naložiti, in tudi vse sestavljene manjše naročitve se zvršujejo brez popusta v Ljubljani.

Vsled zadevne pogodbe nam je zabranjeno pošiljati žindro izven Kranjske. Udom, ki bivajo izven Kranjske, torej ne moremo postreči. Tvorница to od nas zahteva, ker se ozira na svoje odjemalce v sosednih deželah.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žindro. (Cene glej zgoraj).

Rudninski superfosfat s 14°/_o v vodi raztopne fosforove kisline po 8 K 100 kg z vrečo vred. Pri naročilih v celih vagonih znaten popust. Svarimo pred nakupom superfosfata, ki je zaznamovan kot 12—14 odstoten, če ni primerno cenejši, kajti tak superfosfat je resnično le 12 odstoten in sme v razmerju z goreno ceno le K 6.86 veljati.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Kajnit po 5 K 80 h 100 kg. Naročila na cele vagone se zvrše naravnost iz tvornice in se cena vsled zmanjšanja stroškov dokaj zniža.

Kalijevo sol po 12 K 60 h 100 kg. To gnojilo te oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40°/_o kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12—13°/_o kalija ter stane 5 K 80 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 4 K 80 h. Tudi to gnojilo pošljemo odjemalcem celih vagonov naravnost iz tvornice za ceno, ki je dosti nižja.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Čilski soliter po 35 K 100 kg.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi po 12 K in trokarje po 5 K. Oboje služi, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnice za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

* **Močna krmila**, in sicer lanene in sezamove tropine, ima družba v zalogi ter jih oddaja prve po 20.— K in druge po 17.— K. Tropine se oddajajo le v vrečah po 50 kg.

* **Klajno apno** oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše

pošiljatve na zunanje se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmu, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štipami za živino.

* **Živinsko sol** priskrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti, po 6 K 90 h 100 kg ali pa 3 K 60 h 50 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinsko sol se izvršujejo, ki se zanja denar naprej pošlje. V navedeni ceni so všteti izdatki za vozni list in stroški ob sprejemu denarja, ki se morajo plačevati v Ljubljani.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice za Podkraj in Col, ki bo dne 12. decembra t. l. ob treh popoldne v Podkraju v hiši načelnika.

S P O R E D:

1. Pobiranje udnine za leto 1910.
2. Vpisovanje novih udov.
3. Razni nasveti.

Kmetijska podružnica Podkraj,
dne 18. novembra 1909.

Jožef Rupnik, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Sv. Križu pri Litiji v šoli dne 8. decembra popoldne ob treh.

S P O R E D:

1. Poročilo o delovanju podružnice.
2. Predložitev računa.
3. Razni nasveti in pogovori.
4. Pobiranje udnine.

Kmetijska podružnica v Sv. Križu pri Litiji,
dne 21. novembra 1909.

J. Oven, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Spodnji Idriji, ki bo dne 12. decembra t. l. ob enajstih v občinski pisarni.

S P O R E D:

1. Vpisovanje udov in pobiranje udnine za l. 1910.
2. Predložitev računa za l. 1909.
3. Posamezni predlogi in nasveti.

Kmetijska podružnica v Spod. Idriji,
dne 18. novembra 1909.

F. Čadež, načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Sori dne 12. decembra 1909. ob treh popoldne v Starmanovih prostorih.

S P O R E D:

1. Volitev novega odbora.
2. Letni računi za leto 1909.
3. Pobiranje udnine za leto 1910.
4. Razni nasveti za prihodnje leto.

Kmetijska podružnica v Sori,
dne 24. novembra 1909.

Odbor.

V a b i l o

k občnemu zboru podružnice c. kr. kmetijske družbe kranjske v Cerkljah pri Kranju, ki bo v prostorih M. Kerna v Cerkljah v nedeljo, dne 12. decembra 1909. ob treh popoldne po nauku.

S P O R E D:

1. Nagovor načelnika.
2. Poročilo o delovanju podružnice v l. 1909.
3. Predložitev in odobritev računa za l. 1909.
4. Volitev načelnika in novega odbora.
5. Pobiranje letnine za l. 1910.
6. Razni predlogi in nasveti.

Če bi ob treh popoldne občni zbor ne bil sklepčen, bo nato ob štirih popoldne občni zbor ne glede na število navzočih udov. Cerklje, dne 20. novembra 1909.

Odbor.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice na Selu, ki bo dne 12. decembra t. l. ob treh popoldne v hiši načelnika.

S P O R E D:

1. Vpisovanje udov in pobiranje udnine za leto 1910.
2. Plačevanje od preše in žganjarskega kotla.
3. Račun za leto 1908/09.
4. Poročilo načelnika.
5. Naročanje sadnega drevja.
6. Volitev odposlanca k občnemu zboru in razni nasveti udov.

Kmetijska podružnica Selo pri Bledu,
dne 21. novembra 1909.

Ivan Pangerc, načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Žireh, ki bo v nedeljo, dne 12. decembra t. l. ob treh popoldne v prostorih načelnika Ivana Kavčiča št. 6.

S P O R E D:

1. Pregled računa za preteklo leto.
2. Pobiranje udnine in vpisovanje udov za l. 1910.
3. Volitev načelnika in odbora.
4. Razni nasveti in predlogi.

Če bi ob določeni uri ne bilo zadostno število udov, bo občni zbor in volitev pol ure pozneje ob vsaki udeležbi.

V Žireh, dne 19. novembra 1909.

Ivan Kavčič, t. č. načelnik.

V a b i l o

na redni občni zbor podružnice c. kr. kmetijske družbe kranjske v Št. Vidu nad Ljubljano, ki bo dne 8. decembra t. l. v dvorani pri Žibertu na Trati ob treh popoldne.

S P O R E D:

1. Poročilo načelnika.
2. Računi za leto 1909.
3. Pobiranje udnine za leto 1910.
4. Vpisovanje novih udov.
5. Naročanje sadnih drevesec.

Če bi ob določenem času ne bilo navzočih zadostno število udov, bo občni zbor pol ure pozneje ob vsaki udeležbi.

K temu občnemu zboru vabim vse čč. gg. ude in one, ki žele vstopiti kot udje k podružnici.

Št. Vid, dne 22. novembra 1909.

A. Štrukelj, načelnik.